

М. І. Мельник, І. Р. Залуцький

Сучасні аспекти економіко-правового регулювання класифікації та ідентифікації послуг у контексті детінізації економіки України

Висвітлено сучасні наукові акценти щодо тінізації економіки як суспільно-економічного явища. З'ясовано, що дефініцію «тінізація економіки» законодавчими актами України не регламентовано. Доведено наявність різноманітних варіантів трактування змісту категорії «послуга» в актах вітчизняного законодавства та відсутність актів, де б регулювалася сутність терміна «комерційна послуга». Установлено, що одним з найголовніших чинників, які зумовлюють формування корупційних ризиків у системі публічних і допорогових закупівель, є відсутність чіткої визначеності предмета закупівлі, насамперед сфери послуг, що призводить до маніпулювань і неефективного використання коштів. Розкрито особливості та проблеми впровадження Державного класифікатора продукції та послуг (ДКПП) та інших класифікаторів у сфері послуг. Порівняльним аналізом зіставності змісту та структури послуг у класифікаторі «Основна номенклатура продукції» чинному ДКПП виявлено істотні розходження у них. Доведено наявність з боку Держстату України методологічного нехтування ДКПП як першооснови статистичних класифікацій. Запропоновано елементи законодавчого механізму детінізації економіки щодо сфери послуг.

Ключові слова: послуги, економіко-правове регулювання, класифікація та ідентифікація послуг, детінізація економіки.

Постановка проблеми. У сучасних умовах однією з головних загроз національній безпеці України залишається тіньова економічна діяльність. За результатами дослідження української економіки, 846 млрд грн, або 23,8% офіційного ВВП за 2018 р., перебуває в тіні [1].

Скорочення масштабів тінізації економіки України постає одним з ключових завдань задля забезпечення її економічної безпеки, підвищення стійкості економіки держави до кризових явищ і реалізації потенціалу новітніх модернізаційних реформ. Актуальність цієї перманентної проблеми обумовлює значне зростання наукового інтересу до секторальних аспектів тіньових економічних процесів в економіці України, зокрема у сфері послуг.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню теоретико-методологічних, інституційних і соціально-економічних аспектів функціонування тіньового сектору національної економіки, механізмів її детінізації присвячені праці багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: А. Базилук, В. Базилевич, Д. Блейдс, З. Варналій, Б. Ганжа, П. Гутманн, Б. Даллаго, Б. Данилишин, Я. Жаліло, Е. де Сото, А. Ковальчук, В. Кубатко, О. Кузьменко, І. Мазур, В. Мандибура, К. Монтенегро, П. Пірнікоза, А. Попов, В. Попович, В. Танзі, О. Турчинов, Е. Фейге, Ф. Шнайдер, Р. Шпитчук та ін.

Так, проведене В. В. Кубатко узагальнення наукових досліджень щодо визначення факторів впливу на рівень тіньової економіки засвідчило, що основними детермінантами тінізації національної економіки частіше за все вважають загальний рівень добробуту населення, безробіття та податкового навантаження. На основі уточнення ролі та мотивів учасників економічних відносин, що виникають у процесі тінізації національної економіки, науковець формулює сутність поняття «тіньова економіка» як системи неконтрольованих і нерегламентованих державою, неформальних та протиправних економічних відносин між органами державного регулювання, виробниками, працівниками, споживачами й посередниками, що реалізуються усвідомлено та/або опосеред-

ковано, з приводу виробництва, розподілу, споживання та обміну товарами і послугами, внаслідок цього завдаються економічні, соціальні та екологічні збитки державі й суспільству [2, с. 3, с. 21].

П. Пірникоза доходить висновку, що тіньова економіка є невід'ємною складовою будь-якої економічної системи, яка не враховується в офіційній статистиці та перебуває поза межами державного контролю та регулювання. Величина цієї складової відображає рівень невідповідності офіційних інституцій своєму призначенню та запитам суспільства [3, с. 71].

А. Рибчук і Р. Заблоцька зауважують, що основними тенденціями розвитку економік різних країн є зростання обсягів функціонування сфери послуг, збільшення доходу від сервісної діяльності, посилення конкуренції у цьому секторі, зростання чисельності зайнятих, збільшення частки імпорту та експорту послуг. У світовому масштабі відбуваються настільки глобальні трансформаційні зміни в секторі сервісної діяльності, що сучасну економіку зазвичай називають «сервісною» або «економікою послуг». Водночас чіткого розуміння сфери послуг як гіпергалузії, що пронизує усі сфери людської діяльності, ще нема, хоча інтерес багатьох науковців до цієї теми продовжує зростати [4, с. 86].

З огляду на зростаючу значущість динамічного та прозорого розвитку різноманітних сфер послуг, особливий науковий інтерес викликає специфіка регламентації відповідних механізмів класифікації та ідентифікації послуг у контексті детінізації національної економіки.

Метою статті є висвітлення особливостей економіко-правового регулювання класифікації та ідентифікації послуг, обґрунтування шляхів його покращення в контексті детінізації економіки в Україні.

Основні результати дослідження. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про основи національної безпеки», чинного до 8.07.2018 р., «тінізація» національної економіки офіційно була в переліку основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України в економічній сфері. Чинна Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015, дотепер у п. 4.9 визначає одним із заходів забезпечення економічної безпеки держави системну протидію «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та консолідації інституційних спроможностей відповідних державних органів [5].

Однак, попри наявність поширених у науковій спільноті правового, кримінологічного, морального, економіко-статистичного, обліково-статистичного, фіскального, інституційного, соціологічного, мотиваційного, кібернетичного та комплексного підходів щодо трактування сутності тіньової економіки, нормативно поняття тіньової економіки закріплено лише на рівні відомчих методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.02.2009 р. № 123 [6], які навіть не зареєстровано у Міністерстві юстиції України. Відповідно до цих рекомендацій тіньову економіку визначають як незареєстровану в установленому порядку економічну діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухилянням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання такої звітності, наслідком чого є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови і безпека праці тощо). Об'єктом оцінювання тіньової економіки визначено макроекономічний рівень – національна економіка загалом та окремі види економічної діяльності, а методологічною основою слугують непрямі обчислення на макроекономічному рівні вартості товарів (робіт, послуг), яка навмисно завищується чи занижується у статистичній звітності зареєстрованими

суб'єктами господарювання. Примітно, що в цьому документі утворення тіньової економіки аргументується саме причинами обліково-статистичного характеру, зокрема:

- ухилянням суб'єктів господарювання від звітування перед органами державної статистики та контролюючими органами;
- відсутністю належної інформації, що обумовлено недоліками методу статистичного охоплення діяльності суб'єктів господарювання та ведення статистичної звітності [6].

Як наслідок, результати зазначеного інтегрального оцінювання рівня тіньової економіки апріорі не відображають її реальний стан і тенденції розвитку за видами економічної діяльності диференційовано щодо окремих сфер і видів послуг.

Ми погоджуємось, що сфера послуг є великомасштабним економічним сектором з розгалуженою і складною структурою та з нестабільними і швидко змінюваними межами [4, с. 86]. З іншого боку, спектр сфери послуг, пов'язаних з різноманітними видами економічної діяльності, теж динамічно змінюється, впливаючи на класифікацію та структуру послуг, ідентифікацію обсягів основної та другорядної діяльності економічних одиниць.

Апріорі незамінною основою системно-структурної єдності та цілісності механізмів ідентифікації та класифікації у сфері послуг, їх ефективності є якісне правове врегулювання відповідної термінології.

Доводиться констатувати, що ретроспективний аналіз природи правового врегулювання терміна «послуга» засвідчує вкрай різноманітні варіанти сучасного трактування змісту цієї категорії в актах законодавства України (табл. 1).

Необхідно зазначити, що відповідно до підпункту 14.1.108 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, внесення продукції (робіт, послуг) до інформаційних баз продажу, послуги зі збору та розповсюдження інформації про продукцію (роботи, послуги) належить до маркетингових послуг [7].

Однак, згідно з частиною першою статті 4 Закону України «Про електронну комерцію» від 3.09.2015 р. [8], інформаційними електронними послугами вважаються послуги щодо:

- розповсюдження реклами;
- створення можливостей для пошуку інформації та доступу до неї;
- передачі та зберігання інформації;
- розміщення інформації на замовлення іншої особи;
- передачі інформації за запитом особи або відправлення комерційних електронних повідомлень;
- вчинення інших дій у сфері електронної комерції.

Водночас частиною другою статті 4 цього Закону сумнівно обумовлюється, що до інформаційних електронних послуг не належать послуги, якщо їх надання передбачає одночасну передачу інформації невизначеному колу осіб (телевізійне мовлення, радіомовлення тощо).

Доводиться констатувати, що в правовому полі держави дотепер жодним актом не регулюється сутність терміна «комерційна послуга».

З позиції принципу юридичної визначеності, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права, закріпленого статтею 8 Конституції України та згідно з яким юридичні норми мають бути чіткими, ясними і недвозначними, оскільки інше не може забезпечити їх однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і на необхідності забезпечення якого неодноразово звертав увагу Конституційний Суд України.

Так, рішенням Конституційного Суду України № 7-рп/2001 від 30.05.2001 р. визначено, що принцип правової держави вимагає наявності у законодавчому акті достатніх і завершених правових механізмів реалізації його положень [9].

Таблиця 1

Зміст терміна «послуга» та окремих його видів в актах законодавства України

№ п/п	Зміст терміна	Назва правового акту
1	2	3
1.	Послуга – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб	Закон України «Про захист прав споживачів» від 2.05.1991 р. № 1023-XII: пункт 17 статті 1
2.	Послуга – результат економічної діяльності, яка не створює товар, але продається та купується під час торговельних операцій	Закон України «Про технічні регламенти та процедури відповідності» від 1.12.2005 р. № 3164-IV: абзац 12 статті 1. Втратив чинність з 11.02.2015 р.
3.	Послуги – будь-який предмет закупівлі (крім товарів і робіт), зокрема транспортні послуги, освоєння технологій, наукові дослідження, науково-технічні (експериментальні) розробки, медичне та побутове обслуговування, лізинг, найм (оренда), а також фінансові та консультаційні послуги, поточний ремонт	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014 р. № 1197-VII: пункт 20 частини першої статті 1. Втратив чинність з 19.02.2016 р.
4.	Послуги – будь-який предмет закупівлі, крім товарів і робіт, зокрема транспортні послуги, освоєння технологій, наукові дослідження, науково-дослідні або дослідно-конструкторські розробки, медичне та побутове обслуговування, лізинг, найм (оренда), а також фінансові та консультаційні послуги, поточний ремонт	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII: пункт 21 частини першої статті 1
5.	Послуги включає будь-які послуги в будь-якому секторі, крім тих послуг, що надаються під час здійснення владних повноважень. Послуги та інші дії, що виконуються під час здійснення владних повноважень, включають послуги або діяльність, які не здійснюються ні на комерційній основі, ні в умовах конкуренції з одним або декількома суб'єктами господарської діяльності	Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII: пункти 13-14 статті 86 Угоди
6.	Послуги – це результат економічної діяльності, відносно якого не можна встановити права власності. Послуги не підлягають продажу окремо від процесу їх виробництва. Момент завершення виробництва послуги збігається з моментом надання її споживачеві	Національний класифікатор України ДК 009:2010. «Класифікація видів економічної діяльності» (КВЕД). Затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 457 (v0457609-10) від 11.10.2010 р.: частина 24 параграфу 4 «Терміни та визначення понять»
7.	Послуга (service) – вихід (3.7.5) організації (3.2.1) за обов'язкового виконання принаймні одного виду роботи між організацією та замовником (3.2.4). Примітка 1. Домінантні елементи послуги зазвичай нематеріальні.	Національний стандарт України ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів: пункт 3.7.7. Чинний з 1.07.2016 р.

1	2	3
	Примітка 2. Послуга часто охоплює діяльність на межі взаємодії із замовником, щоб установлювати вимоги (3.6.4) замовника, а також під час надавання послуги та може передбачити підтримання постійного зв'язку, наприклад, з фінансовими установами, бюро бухгалтерської експертизи чи державними організаціями, як-от школи чи лікарні. Примітка 3. Надання послуги може охоплювати, наприклад, таке: – роботу, виконану з матеріальною продукцією (3.7.6), поданою замовником (наприклад, з автомобілем, що підлягав ремонту); – роботу, виконану з нематеріальною продукцією, поданою замовником (наприклад, з декларацією про доходи, необхідною для обчислення розміру податку); – подання нематеріальної продукції (наприклад, подання інформації (3.8.2) в контексті передавання знань); – створення сприятливих умов для замовника (наприклад, у готелях і ресторанах). Примітка 4. Послугу зазвичай відчуває замовник	
8.	Послуги – заходи, спрямовані на забезпечення об'єднаних сил продовольством, створення належних побутових умов для їх особового складу під час розміщення в районі виконання спільного завдання	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, розвідувальних органів, військової прокуратури, Державної служби з надзвичайних ситуацій, працівників закладів охорони здоров'я необхідними засобами та ресурсами під час їх залучення до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» від 26.09.2018 р. № 772: абзац 4 пункту 2 Порядку
9.	Послуги – будь-який предмет закупівлі (крім товарів), уключаючи діяльність з переробки давальницької сировини та послуги виробничого характеру сторонніх організацій з утримання та експлуатації виробничого устаткування та обладнання, що використовується в технологічному процесі з розроблення дизайну, виготовлення захищеного паперу, банкнот, монет і державних нагород України, їх зберігання, транспортування та обліку, науково-дослідна чи консультативна діяльність, уключаючи нові технології, системи захисту, експертизи, оцінки, підготовки висновків, а також навчання працівників тощо	Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження нормативно-правового акта з питань здійснення закупівель товарів і послуг» від 07.11.2013 р. № 440 (zarejestrowano в Міністерстві юстиції України 28.11.2013 р. за № 2039/24571): абзац двадцятий пункту 3 розділу I із змінами, внесеними згідно з постановою Національного банку України № 119 від 13.11.2018 р.

Продовження табл. 1

1	2	3
10	Маркетингові послуги (маркетинг) – послуги, що забезпечують функціонування діяльності платника податків у сфері вивчення ринку, стимулювання збуту продукції (робіт, послуг), політики цін, організації та управлінні руху продукції (робіт, послуг) до споживача та післяпродажного обслуговування споживача в межах господарської діяльності такого платника податків. До маркетингових послуг належать, у тому числі: послуги з розміщення продукції платника податку в місцях продажу, послуги з вивчення, дослідження та аналізу споживчого попиту, внесення продукції (робіт, послуг) платника податку до інформаційних баз продажу, послуги зі збору та розповсюдження інформації про продукцію (роботи, послуги)	Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI: підпункт 14.1.108 пункту 14.1 статті 14
11.	Інформаційні електронні послуги – платні або безоплатні послуги щодо оброблення та зберігання інформації, що надаються дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем за індивідуальним запитом їх одержувача	Закон України «Про електронну комерцію» від 3.09.2015 р. № 675-VIII: пункт 9 частини першої статті 3
12.	Електронна послуга – будь-яка послуга, що надається через інформаційно-телекомунікаційну систему	Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. № 2155-VIII: пункт 11 частини першої статті 1
13	Електронна довірча послуга – послуга, яка надається для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб'єктів, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг щодо надання такої послуги	Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. № 2155-VIII: пункт 7 частини першої статті 1

Джерело: складено авторами.

Очевидно, що відсутність усталеної й уніфікованої термінології у сфері послуг призводить до виникнення непорозумінь, помилок і правопорушень у державноуправлінській діяльності на всіх рівнях, обумовлює можливість «тінізації» економічної діяльності її суб'єктами.

У сучасних умовах систематизованим зведенням назв угруповань продукції та послуг, кодування яких побудовано на ієрархічній системі класифікації, є Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010 (далі – ДКПП) [10], який визначено потенційною основою для галузевих класифікацій (класифікаторів) продукції / послуг та ув'язано на рівні розділів з чинним ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (далі – КВЕД).

У ДКПП продукція / послуга – це результат окремого виду економічної діяльності відповідно до КВЕД, тобто кожному угрупованню видів економічної діяльності за КВЕД на ієрархічних рівнях «секція – клас» відповідає угруповання (одне чи кілька) продукції, яка є результатом його виконання.

ДКПП призначений першочергово вирішувати такі основні завдання:

- виконувати комплекс облікових функцій щодо продукції та послуг у межах робіт стосовно державної статистики;
- складати міжгалузевий баланс виробництва й розподілу продукції та послуг відповідно до системи національних рахунків;

- провадити зіставлення національних статистичних даних з даними країн-членів Європейського Союзу;
- використовувати коди продукції та послуг у нормативних документах і сертифікатах відповідності;
- забезпечувати функціонування системи оподаткування суб'єктів господарювання.

На основі ДКПП, задля створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, відповідно до чинного Порядку визначення предмета закупівлі, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25.03.2016 р. за № 448/28578 [11], замовниками визначається предмет публічних закупівель для забезпечення потреб держави та територіальної громади.

Водночас, згідно з абзацом другого пункту 1 розділу II цього Порядку, предмет закупівлі визначається також на основі національного класифікатора України ДК 021:2015 «Єдиний закупівельний словник» (далі – ЄЗС), затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 23.12.2015 р. № 1749, за показником четвертої цифри основного словника із зазначенням у дужках конкретної назви послуги. ЄЗС складається з основного та додаткового словників, які є автентичними перекладами з європейського закупівельного словника Common Procurement Vocabulary (CPV) у редакції додатка I до Регламенту ЄС № 2195/2002 Європарламенту і Ради та поправок до додатка I згідно з Регламентом Комісії ЄС № 213/2008 [12].

Отже, без жодної гармонізації з ДКПП основний словник ЄЗС регламентує коди і назви продукції та послуг, які можуть бути визначені предметом закупівель за приналежністю до відповідного угруповання послуг, зокрема:

1. Послуги з ремонту і технічного обслуговування.
2. Послуги зі встановлення (крім програмного забезпечення).
3. Готельні, ресторанный послуги та послуги з роздрібною торгівлі.
4. Транспортні послуги (крім транспортування відходів).
5. Додаткові та допоміжні транспортні послуги; послуги туристичних агентств.
6. Поштові та телекомунікаційні послуги.
7. Комунальні послуги.
8. Фінансові та страхові послуги.
9. Послуги у сфері нерухомості.
10. Архітектурні, будівельні, інженерні та інспекційні послуги.
11. Послуги у сфері інформаційних технологій: консультування, розроблення програмного забезпечення, послуги мережі «Інтернет» і послуги з підтримки.
12. Послуги у сфері НДДКР та пов'язані консультаційні послуги.
13. Адміністративні, оборонні послуги та послуги у сфері соціального захисту.
14. Послуги, пов'язані з нафтогазовою промисловістю.
15. Послуги у сфері сільського господарства, лісівництва, рослинництва, водного господарства та бджільництва.
16. Ділові послуги: юридичні, маркетингові, консультаційні, кадрові, поліграфічні та охоронні.
17. Послуги у сфері освіти та навчання.
18. Послуги у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги.
19. Послуги у сферах поводження зі стічними водами та сміттям, послуги у сферах санітарії та охорони довкілля.
20. Послуги у сфері відпочинку, культури та спорту.
21. Інші громадські, соціальні та особисті послуги.

Так, на прикладі сфери сільського, лісового, рибного господарства доводиться констатувати, що структура послуг за відповідними розділами ДКПП та ЄЗС містить істотні відмінності (табл. 2). ДКПП виокремлює у сфері сільського,

Таблиця 2

Компонентна ідентифікація послуг національними класифікаторами України ДК 016:2010 «Державний класифікатор продукції та послуг» і ДК 021:2015 «Єдиний закупівельний словник» у сфері сільського, лісового, рибного господарства тощо

Послуги згідно з ДК 016:2010 (ДКПП)		Структура послуг згідно з ДК 021:2015 (ЄЗК)		Примітка
Код	Опис послуги	Код	Опис послуги	
1	2	3	4	5
<i>Розділ 01</i>	<i>Продукція сільського господарства, мисливства та пов'язані з цим послуги</i>	<i>77100000-1</i>	<i>Послуги у сфері сільського господарства</i>	
01.61.10	Послуги допоміжні щодо вирощування сільськогосподарських культур	77111000-1	Оренда сільськогосподарської техніки з оператором	
		77112000-8	Оренда косарок та сільськогосподарського обладнання з оператором	
		77120000-7	Послуги з компостування	У ДКПП відсутня
01.62.10	Послуги допоміжні у тваринництві	-	-	В ЄЗК відсутня
01.63.10	Послуги, пов'язані з збиранням урожаю	-	-	В ЄЗК відсутня
01.64.10	Послуги щодо оброблення насіння для сівби	-	-	В ЄЗК відсутня
01.70.10	Послуги щодо полювання та відловлювання тварин і пов'язані з цим послуги	77510000-8	Послуги з розведення дичини	В ЄЗК деталізовано
		77600000-6	Мисливські послуги	
		77610000-9	Послуги з відлову тварин	
<i>Розділ 02</i>	<i>Продукція лісового господарства, лісозаготівлі та послуги, пов'язані з лісництвом</i>	<i>77200000-2</i>	<i>Послуги у сфері лісництва</i>	
-	-	77211100-3	Послуги із заготівлі деревини	У ДКПП відсутня
-	-	77211200-4	Транспортування колод територією лісу	У ДКПП відсутня
-	-	77211300-5	Послуги з видалення дерев	У ДКПП відсутня
-	-	77211400-6	Послуги з вирубування дерев	У ДКПП відсутня
-	-	77211500-7	Послуги з догляду за деревами	У ДКПП відсутня
-	-	77211600-8	Вирощування дерев з насіння	У ДКПП відсутня
-	-	77220000-8	Послуги з просочування деревини	У ДКПП відсутня
02.10.20	Послуги лісорозсадників	-	-	В ЄЗК відсутня
02.40.10	Послуги, пов'язані з лісництвом	77230000-1	Послуги, пов'язані з лісництвом	В ЄЗК деталізовано
		77231100-9	Послуги з управління лісовими ресурсами	
		77231200-0	Послуги з боротьби зі шкідниками лісу	
		77231300-1	Послуги з лісоуправління	
		77231400-2	Послуги з інвентаризації лісів	

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
		77231500-3	Послуги з моніторингу чи оцінювання стану лісів	
		77231600-4	Послуги з лісонасадження	
		77231700-5	Послуги з розширення лісів	
		77231800-6	Послуги з управління лісорозсадниками	
		77231900-7	Послуги з галузевого планування лісового господарства	
-	-	77300000-3	<i>Послуги у сфері рослинництва, в т. ч.</i>	У ДКПП відсутня В ЄЗК деталізовано
		77311000-3	Послуги з утримання декоративних садів і парків відпочинку	
		77312000-0	Послуги з видалення бур'янів	
		77312100-1	Послуги з винищування бур'янів	
		77313000-7	Послуги з утримання парків	
		77314000-4	Послуги з утримання територій	
		77314100-5	Послуги із засівання газонів	
		77315000-1	Засівальні послуги	
		77320000-9	Послуги з утримання спортивних полів	
		77330000-2	Послуги з проведення виставок квітів	
		77341000-2	Підрізання дерев	
		77342000-9	Підрізання живих огорож	
		77400000-4	<i>Зоологічні послуги</i>	У ДКПП відсутня
		77500000-5	<i>Послуги тваринних господарств</i>	У ДКПП відсутня В ЄЗК деталізовано
Розділ 03	<i>Риба та інші продукти рибальства; продукти аквакультур; послуги допоміжні в рибальстві</i>			
03.00.71	Послуги допоміжні у рибальстві	77700000-7	Послуги, пов'язані з рибальством	
03.00.72	Послуги допоміжні щодо аквакультур	77800000-8	Послуги у сфері водного господарства	В ЄЗК деталізовано
		77810000-1	Послуги у сфері морського господарства	
		77850000-3	Послуги риборозведення	
-	-	77900000-9	<i>Послуги у сфері бджільництва</i>	У ДКПП відсутня

Джерело: складено авторами.

лісового, рибного господарства (розділи 01-03) дев'ять послуг загалом, з яких чотири в ЄЗС відсутні, зокрема:

- послуги допоміжні у тваринництві;
- послуги, пов'язані з зібраним урожаєм;
- послуги щодо оброблення насіння для сівби;
- послуги лісорозсадників.

Натомість у ДКПП взагалі відсутня низка послуг, які ідентифіковано у відповідному розділі ЄЗС (77000000-0), наприклад:

- послуги з компостування;
- група послуг у сфері лісівництва;
- група послуг у сфері рослинництва;
- зоологічні послуги;
- послуги тваринних господарств;
- послуги у сфері бджільництва.

Цю колізію було ускладнено положеннями статті 209 Податкового кодексу щодо структурування переліку послуг з прив'язкою до окремих підкласів КВЕД.

Наприклад, згідно з підпунктом 209.17.16 пункту 209.17 статті 209 Податкового кодексу України до переліку надання послуг у лісовому господарстві (02.02.0 КВЕД) включено: послуги з лісівництва (таксація, оцінка промислового використання лісу, посадка саджанців, залісення та лісовідновлення тощо); захист лісу від пожеж; боротьба зі шкідниками та хворобами лісу; послуги з лісозаготівлі (транспортування необробленої деревини в межах лісу) [7].

Підкреслимо, що в сучасних умовах одним з найголовніших чинників, які зумовлюють формування корупційних ризиків у системі публічних і допорогових закупівель, визнається відсутність чіткої визначеності предмета закупівлі, насамперед сфери послуг, що призводить до маніпулювань і неефективності використання коштів. Щороку державні закупівлі товарів, робіт і послуг становлять у середньому 13% ВВП [13, с. 156-157].

Водночас із початку 2017 р. саме на основі ДКПП платник податку зобов'язаний зазначати у податковій накладній [14] не менше ніж чотири перших цифри відповідного коду послуги, що регламентовано підпунктом «і» пункту 201.1 статті 201 Податкового кодексу [7].

Необхідно зауважити, що цифрові коди ДКПП відповідають кодам Статистичної класифікації продукції та послуг за видами діяльності (Statistical classification of Products by Activity) (далі – CPA) у редакції 2008 р. на рівні шести знаків до рівня підкатегорій. Примітно, що на противагу пропонуваному застосуванню в податковій накладній чотирьохзначного коду на рівні класу послуг у ДКПП, впровадження повноцінної ідентифікації конкретної послуги за шестизначним цифровим кодом ДКПП на рівні підкатегорії звужувало б можливість «тінізації» реального обсягу декількох послуг відповідного класу.

Крім того, в оновленій податковій декларації з податку на прибуток підприємств обумовлено зазначення коду предмета операції згідно з ДКПП у разі самостійного коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань платника, якщо контрагентом у контрольованих операціях є резидент України [15]. Цією податковою декларацією також встановлено можливість самостійного коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань платника з використанням коду послуги згідно з Класифікацією зовнішньоекономічних послуг (далі – КЗЕП), що затверджена наказом Державної служби статистики України 27.02.2013 р. № 69 [16].

Відзначимо, що починаючи з 2013 р. в Україні запроваджено КЗЕП, яку адаптовано до Розширеної класифікації послуг шостою видання «Керівництва зі складання платіжного балансу», розробленого МВФ. Впровадження КЗЕП, з

огляду на значне зростання значення зовнішньої торгівлі послугами для розвитку економіки завдяки розвитку транспортних систем, різного характеру технологій, фінансової та страхової діяльності; підвищення ролі проектно-конструкторських, будівельних і монтажних робіт, підготовки програмного забезпечення і технічного обслуговування, маркетингу, здійснювалось у ролі технічного інструменту для впорядкування статистичної інформації щодо експорту-імпорту послуг для зовнішньоторговельного та платіжного балансів України. Застосування КЗЕП для цілей податкового адміністрування не регламентувалось.

По суті, КЗЕП є альтернативою Класифікації послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-97 (КПЗЕД), затвердженої та введеної в дію наказом Держстандарту України від 2.06.1997 р. № 324 у статусі державного класифікатора України [17]. Примітно, що КПЗЕД досі гармонізовано на рівні класів з Державним класифікатором ДК 009-96 «Класифікація видів економічної діяльності», незважаючи на втрату чинності ДК 009-96 внаслідок одночасного введення в дію сучасного КВЕД та ДКПП.

Об'єктами класифікації у КЗЕП є послуги у зовнішньоекономічній діяльності, які використовуються у звітності, системі обліку та статистиці експорту-імпорту послуг. Згідно з КЗЕП зовнішньоекономічні послуги є товаром, що не проходить митного контролю і на який не оформлюється вантажна митна декларація. Послуги не приймають форму матеріальних об'єктів, на які розповсюджуються права власності. Реалізація послуг та їх виробництво не відокремлені один від одного. Головним у торгівлі послугами є те, що має відбутись операція купівлі-продажу, яка охоплює діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності (резидентів і нерезидентів), побудована на взаємовідносинах між ними [16].

КЗЕП охоплює загалом 228 агрегованих послуг, що входять до складу 12 їх основних угруповань, зокрема:

1. Послуги з переробки матеріальних ресурсів – 4.
2. Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій – 28.
3. Транспортні послуги – 37.
4. Послуги, пов'язані з подорожами – 30.
5. Послуги з будівництва – 46.
6. Послуги зі страхування – 8.
7. Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 11.
8. Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності – 7.
9. Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 11.
10. Ділові послуги – 35.
11. Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги – 6.
12. Державні та урядові послуги – 5.

Як бачимо, явною є відсутність ідентифікаційної гармонізації послуг між КЗЕП Держкомстату та національними класифікаторами ДКПП, ЄЗС і КВЕД.

У результаті нівелюється облікова функція ДКПП щодо послуг у межах робіт стосовно державної статистики та податкового адміністрування, виявлення конкретних послуг зі зростаючою економічною віддачею та вищим потенціалом у забезпеченні соціально-економічного зростання.

Підкреслимо, що саме ДКПП з часу його введення належало бути основою для галузевих класифікацій (класифікаторів) продукції / послуг.

Однак наказом Держкомстату України від 7.10.2011 р. № 254 як підґрунтя для створення національних галузевих номенклатур продукції (товарів і послуг)

з необхідним для організації статистичних спостережень у певній галузі рівнем деталізації була затверджена «Статистична класифікація продукції» (далі – СКП-2011) [18], замість якої з 1.01.2021 р. Держкомстатом запроваджується «Основна номенклатура продукції» (далі – ОНП-2020) [19].

Незважаючи на чинність ДКПП, КЗЕП та ЄЗС, новітній класифікатор ОНП-2020 передбачається використовувати під час підготовки статистичних даних щодо виробництва, розподілу, торгівлі, споживання, зовнішньої торгівлі та транспортування цієї продукції. Як і в чинних ДКПП та СКП-11, ідентифікація конкретних послуг за кодом ОНП-2020 є можливою на рівні підкатегорій (шість знаків коду), що відповідає підкатегоріям Статистичної класифікації продукції за видами економічної діяльності Європейського Союзу (ЄС) (CPA, ver. 2.1). Код ОНП-2020 на рівні чотирьох знаків (код класу товарів і послуг) зазвичай відповідає коду виду економічної діяльності за КВЕД.

Результати порівняльного аналізу щодо відповідності змісту та структури послуг в ОНП-2020 чинному ДКПП підтверджують структурування послуг за 21 секцією та 84 розділами КВЕД; ідентичність назв і кодів лише 69 послуг на рівні підкатегорій; фокусують наявність розходжень у цих класифікаторах, що засвідчується, зокрема (табл. 3):

- збільшенням загальної чисельності послуг з 1414 до 1459 одиниць;
- редакційними уточненнями в назві 1309 послуг з ідентичним кодом;
- введенням нових 79 послуг, коди яких у ДКПП відсутні;
- відсутністю в ОНП-2020 34 послуг з кодами, що значаться в ДКПП.

Очевидно, що за наявності наведених розходжень проблематичною є реалізація задекларованого основного призначення ОНП-2020 щодо забезпечення гармонізації національних класифікацій і номенклатур продукції, які використовуються для проведення державних статистичних спостережень, з міжнародними та європейськими класифікаціями, установлення єдиної системи категорій для опису продукції (товарів і послуг). Також, згідно з частиною п'ятою статті 259 Господарського кодексу України [20], національні класифікатори, які є складовою частиною національної системи класифікації, затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку, тобто Мінекономіки, а не Держстат України.

Програмою розвитку державної статистики до 2023 року, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 222 [21], не передбачено запровадження Держстатом України класифікатора ОНП-2020 замість СКП-2011, який досі сумнівно залишається чинним у статусі національної статистичної класифікації, затвердженої Держкомстатом у 2011 р. без належної гармонізації з ДКПП.

Введення Держкомстатом України ОНП-2020 як оновленого аналога національної статистичної класифікації СКП-2011 ускладнюватиме наявну колізію стосовно застосування Номенклатури продукції сільського господарства (далі – НПСГ) [22] та Номенклатури продукції рибальства й аквакультури (далі – НПРА) [23], які в статусі статистичних класифікаторів забезпечують зіставність і взаємозв'язок щодо окремих послуг з відповідними категоріями СКП-2011, що втрачатиме чинність. У статистичних класифікаторах НПСГ та НПРА не закладено алгоритму взаємозв'язку та зіставності з відповідними позиціями національного класифікатора ДКПП, що додатково підтверджує наявність з боку Держстату України стійкої тенденції до методологічного нехтування ДКПП як першооснови статистичних класифікацій. Цю тенденцію можемо визначити як «конфлікт класифікаторів», колізійність якої особливо помітна з огляду на відсутність у Держкомстату повноважень стосовно затвердження державних

Таблиця 3
Порівняльна характеристика типологій послуг відповідно до Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016:2010 (ДКПП) та класифікатора Держкомстату України «Основна номенклатура продукції» (ОНП-2020)

№ п/п	Спільні позиції ДКПП та ОНП-2020 згідно з КВЕД		ДКПП		ОНП-2020					
	Шифр секції	Кількість розділів за послугами, од.	Кількість послуг, од.	У т. ч. з помилками коду, од.	Кількість послуг, од.	ідентичність коду і назви послуги, од.	зміна коду послуги, од.	коригування назви послуги, од.	введення нової послуги, од.	відсутність послуги, од.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	СЕКЦІЯ А	3	9	-	9	3	-	6	-	-
2	СЕКЦІЯ В	1(5)	6	-	6	-	-	6	-	-
3	СЕКЦІЯ С	24	323	1	322	-	1	321	-	1
4	СЕКЦІЯ D	1	8	-	8	-	-	8	-	-
5	СЕКЦІЯ E	4	34	-	34	2	-	32	-	-
6	СЕКЦІЯ F	3	46	-	57	7	-	37	13	2
7	СЕКЦІЯ G	3	236	-	236	-	-	236	-	-
8	СЕКЦІЯ H	5	116	-	116	5	-	111	-	-
9	СЕКЦІЯ I	2	20	-	20	2	-	18	-	-
10	СЕКЦІЯ J	6	120	-	119	5	-	108	6	7
11	СЕКЦІЯ K	3	80	-	80	3	-	77	-	-
12	СЕКЦІЯ L	1	16	-	16	-	-	16	-	-
13	СЕКЦІЯ M	7	126	-	148	7	-	106	35	13
14	СЕКЦІЯ N	6	86	1	90	4	1	79	6	2
14	СЕКЦІЯ O	1	33	-	34	6	-	27	1	-
16	СЕКЦІЯ P	1	33	-	36	8	-	17	11	8
17	СЕКЦІЯ Q	3	42	-	42	6	-	36	-	-
18	СЕКЦІЯ R	4	33	-	33	4	-	29	-	-
19	СЕКЦІЯ S	3	43	-	45	7	-	36	2	-
20	СЕКЦІЯ T	2	3	-	7	-	-	2	5	1
21	СЕКЦІЯ U	1	1	-	1	-	-	1	-	-
Всього		84(88)	1414	2	1459	69	2	1309	79	34

Джерело: авторська розробка.

класифікаторів техніко-економічної та соціальної інформації, що обумовлено підпунктом 4 пункту 4 Положення про Державну службу статистики України [24].

Водночас систематизованого розширеного переліку послуг, що матимуть, на наш погляд, зростаючу економічну віддачу і вищий потенціал у забезпеченні соціально-економічного зростання та означені, зокрема: у Реєстрі адміністративних послуг відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 6.09.2012 р. № 5203-VI [25]; в Єдиному державному вебпорталі електронних послуг «Портал Дія» відповідно до пункту 5 статті 1 Указу Президента України від 29.07.2019 р. № 558 «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» [26]; статтею 4 Закону України «Про електронну комерцію» від 3.09.2015 р. № 675-VII щодо переліку інформаційних електронних послуг [7]; Законом України «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. № 2155-VIII [27] як електронні довірчі послуги, юридично значущі електронні послуги, кваліфіковані електронні довірчі послуги; Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. № 2801-XII (із змінами) [28], як послуги з медичного обслуговування населення (медичні послуги), зокрема платні, – дотепер жодним з чинних класифікаторів не зафіксовано.

На наше переконання, за наявних колізій щодо ДКПП, ЄЗС, КПЗЕД, КЗЕП, СКП-11, НПСГ, НПРА на фоні сумнівного запровадження ОНП-2020 чи оновлення інших статистичних класифікаторів перманентний «конфлікт класифікаторів» посилюватиметься, консервуючи ризики посилення «тінізації» у сфері обліку та закупівель послуг; блокуючи потенціал повноцінної прозорості комерціалізації послуг та їх кумулятивний вплив на забезпечення соціально-економічного зростання за різними видами економічної діяльності.

Необхідно підкреслити, що згідно з главою 5 розділу V Угоди про асоціацію України з ЄС, яка ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678, національна статистична система має ґрунтуватися на фундаментальних принципах ООН щодо офіційної статистики, враховуючи *acquis* ЄС у сфері статистики, зокрема Кодекс норм європейської статистики, для гармонізації національної статистичної системи з європейськими нормами та стандартами [29]. Згідно з положеннями статті 356 цієї Угоди подальше посилення спроможностей національної статистичної системи обумовлює особливу увагу надійній правовій базі, належній політиці поширення даних і метаданих та зручності для користувачів. Для забезпечення системи державного управління економікою обліково-статистичною інформацією, яка задовольняє потреби учасників господарських відносин в об'єктивних даних про стан і тенденції соціально-економічного розвитку, господарські та фінансові взаємозв'язки на міждержавному, державному, регіональному і галузевому рівнях, а також впровадження міжнародних стандартів у галузі обліку і звітності та переходу на міжнародну систему обліку і статистики Кабінет Міністрів України затверджує заходи щодо розвитку національної статистики України і національної системи класифікації, що визначено частиною четвертою статті 259 Господарського кодексу України [20].

Однак у сучасних умовах реалізацію цієї вимоги постановою Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 222 зведено до затвердження Плану заходів з виконання Програми розвитку державної статистики до 2023 р. [21], перманентно залишаючи поза увагою заходи щодо розвитку національної системи класифікації, зокрема щодо невідкладного оновлення ДКПП.

Як наслідок, в Україні розвиток національної статистики відбувається на фоні стагнації національної системи класифікації, що суперечить

положенням Господарського кодексу України та Угоди про асоціацію України з ЄС, деструктивно впливаючи на процес повноцінної гармонізації національної статистичної системи з європейськими нормами та стандартами, формуючи підґрунтя посилення «конфлікту класифікаторів» та «тінізації» економічних відносин в Україні, зокрема у сфері послуг.

Висновки. Необхідною першоосновою детінізації у сфері послуг у сучасних умовах є офіційне визначення проблемно-орієнтованим законопроектом «Про засади протидії тінізації економіки»: «тінізації» економіки держави як реальної загрози її національній безпеці; єдиного категоріального апарату, однозначного і несуперечливого для розуміння та застосування; комплексного механізму системної протидії та мінімізації «тінізації» економіки визначальним імперативом державної стратегії розвитку.

Невід'ємним елементом механізму детінізації економіки, а відтак детінізації у сфері послуг, слід визнати модернізацію національної системи класифікації та розвитку національної статистики України, для чого, керуючись статтею 259 Господарського кодексу України, ініціювати внесення до постанови Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 222 відповідних змін з приводу затвердження заходів щодо розвитку національної статистики України і національної системи класифікації як єдиного цілісного програмного документа.

Першочерговим заходом щодо розвитку національної системи класифікації потрібно визначити внесення змін до ДКПП, виклавши його в новій редакції з метою: гармонізації ДКПП зі Статистичною класифікацією продукції за видами економічної діяльності (CPA, v. 2.1), запровадженій Регламентом Комісії (ЄС) № 1209/2014 від 29.10.2014 р. про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 451/2008 Європейського парламенту та Ради про встановлення нової статистичної класифікації продукції за видами діяльності (CPA) та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 3696/93 [30]; уточнення призначення оновленого ДКПП та сфер його обов'язкового загальнодержавного застосування; імплементації в структуру оновленого ДКПП як його самостійних частин, чинних ЄЗС, КЗЕП, НПСГ, НПРА тощо.

Важливо доповнити частину п'яту статті 259 Господарського кодексу України абзацом такого змісту: «Виключно національним класифікаторам забезпечується гармонізація з міжнародним або європейським класифікатором, з деталізацією та ідентифікацією національним класифікатором позицій для урахування національних особливостей і потреб», а також внести зміни до підпункту «і» пункту 201.1 статті 201 Податкового кодексу України, в якому слова «але не менше ніж чотири перших цифри відповідного коду» замінити словами «але не менше ніж шість перших цифр відповідного коду».

Реалізація пропонованих заходів відповідатиме вимогам Угоді про асоціацію України з ЄС; базуватиметься на надійній національній правовій основі, орієнтованій на впровадження міжнародних стандартів у галузі обліку і звітності та переходу на міжнародну систему обліку і статистики, забезпечуючи зіставність показників національної економіки з міжнародними економічними показниками та можливість міжнародного інформаційного обміну, економіко-правове підґрунтя детінізації у сфері послуг і зручність для їх користувачів.

Список використаних джерел

1. Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП – або 846 млрд гривень – перебуває в тіні. *Національний банк України*: сайт. 17.02.2020. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovyoi-ekonomiki-v-ukrayini-mayje-chvert-vvp-abo-846-mlrd-griven-perebuvaє-v-tini>
2. Кубатко В. В. *Державна політика детінізації економіки України з урахуванням економіко-екологічних факторів*: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / Сумський державний університет, Суми, 2019. 221 с.

3. Пірникоза П. В. Теоретична сутність економічної категорії «детінізація економіки». *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. / Тернопільський національний економічний університет. 2017. Т. 27(4). С. 65-74.
4. Рибчук А. В., Заблоцька Р. О. Тенденції та проблеми функціонування світового ринку комерційних послуг. *Науковий вісник НЛТУ України*: зб. наук.-техн. пр. 2018. Вип. 28(9). С. 86-89. DOI: <https://doi.org/10.15421/40280917>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
6. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіншової економіки: наказ Міністерства економіки України від 18.02.2009 р. № 123. *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*: сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=4bb297a0-c900-404f-8c6f-5f76f18b1503>
7. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Про електронну комерцію: Закон України від 3.09.2015 р. № 675-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
9. Рішення Конституційного Суду України від 30.05.2001 р. № 7-рп/2001. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>
10. Про затвердження та скасування національних класифікаторів: наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 р. № 457. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0457609-10>
11. Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 17.03.2016 р. № 454. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0448-16#n18>
12. Про затвердження національного класифікатора України ДК 021:2015 та скасування національного класифікатора України ДК 021:2007: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 23.12.2015 р. № 1749. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1749731-15#n14>
13. *Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році*: аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України. К.: НІСД, 2018. 688 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-02/Analit_Dopovid_Poslannia_2018.pdf
14. Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2015 р. № 1307. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-16#n20>
15. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 р. № 897. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#n20>
16. Про затвердження Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП): наказ Державної служби статистики України від 27.02.2013 р. № 69. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/gu/v0069832-13/conv/print>
17. Державний класифікатор України. Класифікація послуг зовнішньоекономічної діяльності ДК 012-9. Затверджено наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 2.06.1997 р. № 324. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0324217-97>
18. Про затвердження структури Статистичної класифікації продукції: наказ Державного комітету статистики України від 7.10.2011 р. № 254. *Державний комітет статистики України*: сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2011/254/254.htm
19. Про затвердження Основної номенклатури продукції: наказ Державної служби статистики України від 8.01.2020 р. № 31. *Державний комітет статистики України*: сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/31/31_2020.htm
20. Господарський кодекс України від 6.01.2003 р. № 436-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
21. Про затвердження Програми розвитку державної статистики до 2023 року: постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 р. № 222. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2019-%D0%BF>
22. Про затвердження Номенклатури продукції сільського господарства: наказ Державної служби статистики України від 15.10.2014 р. № 300. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0300832-14?lang=ru>
23. Про затвердження Номенклатури продукції рибальства й аквакультури: наказ Державної служби статистики України від 13.11.2014 р. № 337. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0337832-14/sp:max20>
24. Про затвердження Положення про Державну службу статистики України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2014 р. № 481. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2014-%D0%BF>

25. Про адміністративні послуги: закон України від 6.09.2012 р. № 5203-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
26. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг: Указ Президента України від 29.07.2019 р. № 558. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019>
27. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5.10.2017 р. № 2155-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>
28. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
29. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2>
30. Statistical Classification of Products by Activity, Version 2.1. Commission Regulation (EU) No 1209/2014 of 29 October 2014 amending Regulation (EC) No 451/2008 of the European Parliament and of the Council establishing a new statistical classification of products by activity (CPA) and repealing Council Regulation (EEC) No 3696/93. *Eurostat*: Website. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GEN_DESC_VIEW_NOHDR&StrNom=CPA_2_1&StrLanguageCode=EN

References

1. Doslidzhennya tin'ovoyi ekonomiky v Ukraini: mayzhe chvert' VVP – abo 846 mlrd hryven' – perebuyaye v tini [Study of the shadow economy in Ukraine: almost a quarter of GDP – or UAH 846 billion – is in the shadow] (2020, Feb 17). *National Bank of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukraini-mayje-chvert-vvp-abo-846-mlrd-griven-perebuyaye-v-tini> [in Ukrainian].
2. Kubatko, V. V. (2019). Derzhavna polityka detinizatsiyi ekonomiky Ukrayiny z urakhuvanniam ekonomiko-ekolohichnykh faktor [State policy of shadowing the economy of Ukraine, taking into account economic and environmental factors]. Ph.D. in Econ. Dissertation, Sumy State University, Sumy, Ukraine. [in Ukrainian].
3. Pirnykoza, P. V. (2017). Teoretychna sutnist' ekonomichnoyi katehoriyi «detinizatsiya ekonomiky» [Theoretical essence of economic category «economy unshadowing»]. In *Ekonomichnyy analiz [Economic analysis]*: Vol. 4(27) (pp. 65-74). [in Ukrainian].
4. Rybchuk, A. V., & Zablotska, R. A. (2018). Tendentsiyi ta problemy funktsionuvannya svitovoho rynku komertsyinykh posluh [Trends and problems of functioning of the world market of commercial services]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [The Scientific Bulletin of UNFU]*: Vol. 28(9) (pp. 86-89). DOI: <https://doi.org/10.15421/40280917> [in Ukrainian].
5. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 6 travnya 2015 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 6, 2015 «On the National Security Strategy of Ukraine»] (2015). Decree of the President of Ukraine, adopted on 2015, May 26, 287/2015. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennya Metodichnykh rekomendatsiy rozrakhunku rivnya tin'ovoyi ekonomiky [On approval of Methodological recommendations for calculating the level of the shadow economy] (2009). Order of the Ministry of Economy of Ukraine, adopted on 2009, Feb 18, 123. *Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=4bb297a0-c900-404f-8c6f-5f76f18b1503> [in Ukrainian].
7. Podatkovyy kodeks Ukrayiny [Tax Code of Ukraine] (2010). Law of Ukraine, adopted on 2010, Dec 2, 2755-VI. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
8. Pro elektronnu komertsiyu [About Ecommerce] (2015). Law of Ukraine, adopted on 2015, Sep 3, 675-VIII. *Legislation of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> [in Ukrainian].
9. Rishennya Konstytutsiyynoho Sudu Ukrayiny (sprava pro vidpovidal'nist' yurydychnykh osob) [Judgment of the Constitutional Court of Ukraine (legal liability case)] (2001). Adopted on 2001, May 30, 7-rp/2001. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennya ta skasuvannya natsional'nykh klasyfikatoriv [On approval and cancellation of national classifiers] (2010). Order of the State Committee of Ukraine for Technical Regulation and Consumer Policy, adopted on 2010, Oct 11, 457. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0457609-10> [in Ukrainian].
11. Pro zatverdzhennya Poryadku vyznachennya predmeta zakupivli [On approval of the Procedure for determining the subject of procurement] (2016). Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, adopted on 2016, Mar 17, 454. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0448-16#n18> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennya natsional'noho klasyfikatora Ukrayiny DK 021:2015 ta skasuvannya natsional'noho klasyfikatora Ukrayiny DK 021:2007 [On approval of the national classifier of Ukraine DK 021: 2015 and cancellation of the national classifier of Ukraine DK 021: 2007] (2015). Order of the Ministry of Economic

- Development and Trade, adopted on 2015, Dec 23, 1749. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1749731-15#n14> [in Ukrainian].
13. *Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrainy v 2018 rotsi [On the internal and external situation of Ukraine in 2018]*: Analytical Report to the annual message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine (2018). Kyiv: NISR. Retrieved from https://miss.gov.ua/sites/default/files/2019-02/Analit_Dopovid_Poslannia_2018.pdf [in Ukrainian].
 14. Pro zatverdzhennya formy podatkovoyi nakladnoyi ta Poryadku zapovnennya podatkovoyi nakladnoyi [On approval of the form of the tax invoice and the Procedure for filling in the tax invoice] (2015). Order of the Ministry of Finance of Ukraine, adopted on 2015, Dec 25, 1307. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-16#n20> [in Ukrainian].
 15. Pro zatverdzhennya formy Podatkovoyi deklaratsiyi z podatku na prybutok pidpryyemstv [On approval of the form of the corporate income tax return] (2015). Order of the Ministry of Finance of Ukraine, adopted on 2015, Oct 20, 897. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#n20> [in Ukrainian].
 16. Pro zatverdzhennya Klyasyfikatsiyi zovnishn'oeconomichnykh posluh (KZEP) [On approval of the Classification of external economic services (CEES)] (2013). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2013, Feb 27, 69. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0069832-13/conv/print> [in Ukrainian].
 17. Derzhavnyy klasyfikator Ukrainy. Klyasyfikatsiya posluh zovnishn'oeconomichnoyi diyal'nosti DK 012-97 [State Classifier of Ukraine. Classification of services of foreign economic activity DK 012-97] (1997). Adopted by the order of the State Committee of Ukraine for Standardization, Metrology and Certification on 1997, Jun 2, 324. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0324217-97> [in Ukrainian].
 18. Pro zatverdzhennya struktury Statystychnoyi klasyfikatsiyi produktsiyi [On approval of the structure of the Statistical classification of products] (2011). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2011, Oct 7, 254. *State Statistics Committee of Ukraine*: Website. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2011/254/254.htm [in Ukrainian].
 19. Pro zatverdzhennya Osnovnoyi nomenklatury produktsiyi [On approval of the Main product nomenclature] (2020). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2020, Jan 8, 31. *State Statistics Committee of Ukraine*: Website. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/31/31_2020.htm [in Ukrainian].
 20. Hospodars'kyy kodeks Ukrainy [The Commercial Code of Ukraine] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, Jan 6, 436-IV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
 21. Pro zatverdzhennya Prohramy rozvytku derzhavnoyi statystyky do 2023 roku [On approval of the Program for the development of national statistics by 2023] (2019). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2019, Feb 27, 222. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
 22. Pro zatverdzhennya Nomenklatury produktsiyi sil's'koho hospodarstva [On approval of the agricultural products nomenclature] (2014). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2014, Oct 14, 300. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0300832-14?lang=ru> [in Ukrainian].
 23. Pro zatverdzhennya Nomenklatury produktsiyi rybal'stva y akvakul'tury [On approval of the Nomenclature of fisheries and aquaculture products] (2014). Order of the State Statistics Service of Ukraine, adopted on 2014, Nov 13, 337. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0337832-14/sp:max20> [in Ukrainian].
 24. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Derzhavnu sluzhbu statystyky Ukrainy [On approval of the Regulation on the State Statistics Service of Ukraine] (2014). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2014, Sep 23, 481. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
 25. Pro administratyvni posluhy [On administrative services] (2012). Law of Ukraine, adopted on 2012, Sep 6, 5203-VI. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> [in Ukrainian].
 26. Pro deyaki zakhody shchodo polipshennya dostupu fizychnykh ta yurydychnykh osib do elektronnykh posluh [About some measures to improve access of individuals and legal entities to electronic services] (2019). Decree of the President of Ukraine, adopted on 2019, Jul 29, 558. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019> [in Ukrainian].
 27. Pro elektronni dovirchi posluhy [On electronic trust services] (2017). Law of Ukraine, adopted on 2017, Oct 14, 2155-VIII. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> [in Ukrainian].
 28. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ya [Fundamentals of the legislation of Ukraine on health care] (1992). Law of Ukraine, adopted on 1992, Nov 19, 2801-XII. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> [in Ukrainian].

29. Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyei storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony [On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part] (2014). Law of Ukraine, adopted on 2014, Sep 16, 1678-VII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/paran2#n2> [in Ukrainian].
30. Statistical Classification of Products by Activity, Version 2.1. Commission Regulation (EU) No 1209/2014 of 29 October 2014 amending Regulation (EC) No 451/2008 of the European Parliament and of the Council establishing a new statistical classification of products by activity (CPA) and repealing Council Regulation (EEC) No 3696/93 (2014). Eurostat: Website. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GEN_DESC_VIEW_NOHDR&StrNom=CPA_2_1&StrLanguageCode=EN

Melnyk M. I., Zalutskyy I. R. Modern aspects of law-economic regulations of service classification and identification for unshadowing the economy of Ukraine.

The article deals with the modern aspects of “shadowing” economy as socio-economic fact. The definition of “shadowing economy” is revealed not to be regulated by the legislative acts of Ukraine. Retrospective analysis of the legal regulation of the term “service” proves a diversity of modern interpretation of this category in the legal documents of Ukraine. Currently, the essence of the term “commerce service” is not regulated by any document. The results of the official integrated estimation of the size of the shadow economy do not show its real state and development tendencies by the types of economic activity differentiated according to the specific areas and types of services. The absence of a clear definition of the object of procurement, primarily the service sector, which leads to manipulation and inefficient use of funds is established to be one of the main factors determining the corruption risks in the system of public and sub-procurement. Nowadays, the State Classifier of Products and Services DK 016:2010 (SCPS) defined as the potential basis for industrial classification of products/services is a systematized summary of product names and services with their coding according to the hierarchical system of classification. The peculiarities and problems of implementing SCPS and the other classifications in the service sector are analyzed. The article proves that the State Statistics Service of Ukraine ignores methodologically SCPS as the ground for statistical classifications named “base for classifier conflicts” under stagnation of the national classification system, which preserves the risks of increased ‘shadowing’ in accounting and procurement and blocks the potentially transparent commercialization of services and their cumulative impact on socio-economic growth by different types of economic activity. The paper suggests the range of elements to be defined as integral elements of the legislative mechanism for the economy unshadowing in the service sector.

Key words: services, law-economic regulations, classification and identification of services, unshadowing the economy.

Мельник Мар'яна Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: mar.melnyk@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>).

Melnyk Maryana Ivanivna – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of spatial development of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Залуцький Іван Романович – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: zalutskij.ivan@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3652-1145>).

Zalutskyy Ivan Romanovych – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Senior Researcher of the Department of spatial development of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 28.04.2020 р.